

T.B.M.M.

(S. Sayısı : 127)

Türkiye Cumhuriyeti ve Türkmenistan Arasındaki Hazar-Geçişli Türkmenistan-Türkiye-Avrupa Gaz Boru Hattı Projesinin (HGB) İfası ve Türkmenistan'dan Türkiye Cumhuriyetine Doğal Gaz Satışına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/491)

T.C.

Başbakanlık

Kanunlar ve Kararlar

Genel Müdürlüğü

6.7.1999

Sayı : B.02.0.KKG.0.111101-1477/2943

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan ve Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulunca 7.6.1999 tarihinde kararlaştırılan "Türkiye Cumhuriyeti ve Türkmenistan Arasındaki Hazar-Geçişli Türkmenistan-Türkiye-Avrupa Gaz Boru Hattı Projesinin (HGB) İfası ve Türkmenistan'dan Türkiye Cumhuriyetine Doğal Gaz Satışına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı" ile gerekçesi ilişikte gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Bülent Ecevit

Başbakan

GEREKÇE

Türkiye, artan enerji ihtiyacını karşılayabilmek, kaynaklarını çeşitlendirebilmek ve Avrupa'ya nakli öngörülen Hazar havzası hidrokarbon kaynakları için transit ülke haline gelmek amacıyla çaba harcamaktadır.

Bu çerçevede, zengin doğal gaz kaynaklarına sahip "Türkmenistan ile Türkiye Cumhuriyeti ve Türkmenistan Arasındaki Hazar-Geçişli Türkmenistan-Türkiye-Avrupa Gaz Boru Hattı Projesinin (HGB) İfası ve Türkmenistan'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne Doğal Gaz Satışına İlişkin Anlaşma" 29 Ekim 1998 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır.

Söz konusu anlaşma, 30 yıllık bir süreyi kapsamakta olup, kararlaştırılacak bir süre içerisinde 16 milyar metreküp Türkiye tarafından satın alınmak, kalanı da Avrupa'ya sevk edilmek üzere yılda toplam 30 milyar metreküplük bir doğal gaz miktarını öngörmektedir.

Hazar havzası petrol ve doğal gaz kaynaklarının Avrupa'ya taşınması konusundaki politikamızda önemli bir adım teşkil eden anlaşma, bu çerçevede, Bakü-Ceyhan Petrol Boru Hattı Projesinin gerçekleştirilmesine ilişkin çabalarımızı da desteklemektedir.

Dışışleri Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Dışışleri Komisyonu

Esas No. : 1/491

Karar No. : 87

4.8.1999

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye Cumhuriyeti ve Türkmenistan Arasındaki Hazar-Geçişli Türkmenistan-Türkiye-Avrupa Gaz Boru Hattı Projesinin (HGB) İfası ve Türkmenistan'dan Türkiye Cumhuriyetine Doğal Gaz Satışına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı Komisyonumuzun 3 Ağustos 1999 tarihli ve 12 nci birleşiminde Dışışleri Bakanlığı ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı temsilcileri ile Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı ve BOTAS yetkililerinin katılmalarıyla görüşülmüştür.

Çok zengin doğal gaz kaynaklarına sahip Türkmenistan'dan, 16 milyar metreküp Türkiye tarafından satın alınmak, kalanı da Avrupa'ya sevk edilmek üzere yılda 30 milyar metreküp doğal gaz naklini öngören Tasarı Komisyonumuzca uygun görülerek kabul edilmiştir.

Komisyonumuzca konunun aciliyeti dikkate alınarak, Tasarının, İçtüzüğün 52 nci maddesine göre öncelik ve ivedilikle görüşülmesine karar verilmiştir.

Raporumuz Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Başkanlığa saygı ile arz olunur.

Başkanvekili	Sözcü
<i>B. Suat Çağlayan</i>	<i>Mehmet Kaya</i>
<i>Izmir</i>	<i>Kahramanmaraş</i>
Kâtip	Üye
<i>Mehmet Ali Bilici</i>	<i>Ali Tekin</i>
<i>Adana</i>	<i>Adana</i>
Üye	Üye
<i>Müjdat Kayayerli</i>	<i>Nesrin Ünal</i>
<i>Afyon</i>	<i>Antalya</i>
Üye	Üye
<i>Teoman Özalp</i>	<i>Hasan Erçelebi</i>
<i>Bursa</i>	<i>Denizli</i>
Üye	Üye
<i>M. Bedri İncetahtacı</i>	<i>Mustafa Yaman</i>
<i>Gaziantep</i>	<i>Giresun</i>
Üye	Üye
<i>Hüseyin Kansu</i>	<i>Osman Yumakoğulları</i>
<i>İstanbul</i>	<i>İstanbul</i>
Üye	Üye
<i>Rahmi Sezgin</i>	<i>Basri Coşkun</i>
<i>Izmir</i>	<i>Malatya</i>
Üye	Üye
<i>M. Necati Çetinkaya</i>	<i>Biröl Büyükköztürk</i>
<i>Manisa</i>	<i>Osmaniye</i>
Üye	
<i>M. Cengiz Güleç</i>	
<i>Sivas</i>	

HÜKÜMETİN TEKLİF ETTİĞİ METİN

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ VE TÜRKME-
NİSTAN ARASINDAKİ HAZAR-GEÇİŞLİ
TÜRKMENİSTAN-TÜRKİYE-AVRUPA
GAZ BORU HATTI PROJESİNİN (HGB)
İFASI VE TÜRKMENİSTAN'DAN TÜRKİ-
YE CUMHURİYETİNE DOĞAL GAZ SA-
TIŞINA İLİŞKİN ANLAŞMANIN ONAY-
LANMASININ UYGUN BULUNDUĞU
HAKKINDA KANUN TASARISI**

MADDE 1. — 29 Ekim 1998 tarihinde Ankara'da imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti ve Türkmenistan Arasındaki Hazar-Geçişli Türkmenistan-Türkiye-Avrupa Gaz Boru Hattı Projesinin (HGB) İfası ve Türkmenistan'dan Türkiye Cumhuriyetine Doğal Gaz Satışına İlişkin Anlaşmanın" onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Bülent Ecevit
Başbakan

Devlet Bak. ve Başb. Yrd.
D. Bahçeli
Devlet Bakanı
H. Uluğbay
Devlet Bakanı
Prof. Dr. Ş. S. Girel
Devlet Bakanı
M. Yılmaz
Devlet Bakanı
H. Gemici
Devlet Bakanı
F. Ünlü
Millî Savunma Bakanı
S. Çakmaköğlu
Maliye Bakanı
S. Oral
Sağlık Bakanı
Doç. Dr. O. Durmuş
Çalışma ve Sos. Güv. Bakanı V.
M. C. Ersümer
Kültür Bakanı
M. İ. Talay

Devlet Bak. ve Başb. Yrd.
H. Özkan
Devlet Bakanı
Prof. Dr. T. Toskay
Devlet Bakanı
S. Somuncuoğlu
Devlet Bakanı
Prof. Dr. R. Mirzaoğlu
Devlet Bakanı
Prof. Dr. Ş. Üşenmez
Devlet Bakanı
Prof. Dr. A. Çay
İçişleri Bakanı
S. Tantan
Millî Eğitim Bakanı
M. Bostancıoğlu
Ulaştırma Bakanı
Prof. Dr. E. Öksüz
Sanayi ve Ticaret Bakanı
A. K. Tanrikulu
Turizm Bakanı
E. Mumcu
Çevre Bakanı
F. Aytekin

Devlet Bakanı
M. Keçeciler
Devlet Bakanı
Y. Yalova
Devlet Bakanı
R. K. Yücelen
Devlet Bakanı
E. S. Gaydalı
Devlet Bakanı
M. A. İrtemişlik
Adalet Bakanı
Prof. Dr. H. S. Türk
Dışişleri Bakanı
İ. Cem
Bayındırlık ve İskân Bakanı
K. Aydın
Tarım ve Köyişleri Bakanı
Prof. Dr. H. Y. Gökalp
Enerji ve Tabii Kay. Bakanı
M. C. Ersümer
Orman Bakanı
Prof. Dr. N. Çağan

DIŞİŞLERİ KOMİSYONUNUN KABUL
ETTİĞİ METİN

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ VE TÜRKME-
NİSTAN ARASINDAKİ HAZAR-GEÇİŞLİ
TÜRKMENİSTAN-TÜRKİYE-AVRUPA
GAZ BORU HATTI PROJESİNİN (HGB)
İFASI VE TÜRKMENİSTAN'DAN TÜRKİ-
YE CUMHURİYETİNE DOĞAL GAZ SA-
TIŞINA İLİŞKİN ANLAŞMANIN ONAY-
LANMASININ UYGUN BULUNDUĞU
HAKKINDA KANUN TASARISI**

MADDE 1. — Tasarının 1 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Tasarının 2 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Tasarının 3 üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ VE TÜRKMENİSTAN ARASINDAKİ HAZAR-GEÇİŞLİ
TÜRKMENİSTAN-TÜRKİYE-AVRUPA GAZ BORU HATTI PROJESİNİN (HGB)
İFASI VE TÜRKMENİSTAN'DAN TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NE
DOĞAL GAZ SATIŞINA İLİŞKİN
ANLAŞMA**

Türkmenistan ve Türkiye Cumhuriyeti (Türkmenistan ve Türkmenistan Hükümeti, Türkiye Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti bu anlaşma kapsamında bundan sonra müştereken Taraflar, müstakilen ise Türkmen Tarafı ve Türk Tarafı olarak anılacaklardır) :

- Geleneksel dostluk ilişkilerini ve ortak çıkara dayalı ekonomik işbirliğini geliştirmek ve kuvvetlendirmek kararlılığı ile;

- Türkmenistan-Türkiye-Avrupa Doğal Gaz Boru Hattı Projesi ve Türkmenistan'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne Doğal Gaz Satışı hususlarında daha önceki Hükümetlerarası Anlaşmaları ve diğer Mutabakatları ileriye götürmek arzusuyla;

- Tarafların enerji güvenliği ve ekonomik durumlarını kuvvetlendirme imkânlarını arayarak ve Hazar Geçişli Boru Hattının (HGB) geliştirilmesinin önemini kabul ederek;

- Gaz boru hattının tasarımı, yapımı, mülkiyeti ve işletimi ile Türkmen gazının satışı, re-eksport ve transit geçişi için yasal ve uygulamaya yönelik şartların oluşturulma ihtiyacı bulunduğunu kabul ederek ve aynı zamanda bu oluşumların tesisini hızlandırmak istediğiyle;

- Üçüncü tarafların hükümetleri, iş çevreleri ve finans kurumları, aynı zamanda gaz boru hattının tasarımı, yapımı, mülkiyeti, işletimi ve doğal gazın satışı, re-eksportu ile transit geçişi konusundaki hususlarda anlaşmışlardır :

Madde 1.

Taraflar, inşaat ve pazar ihtiyaçlarını dikkate alarak, HGB'nin en hızlı şekilde gerçekleştirilmesi, Türkmenistan'da üretilen doğal gazın Türkiye'ye sevki, Türkiye üzerinden diğer ülkelere transiti, Türkiye'ye satılmak için tahsis olunan miktarın makul olan en kısa sürede yılda 16 milyar/m³'e varacak ve Avrupa'daki pazarlara arz edilen yıllık miktarlar ilave edildiğinde daha fazla artırma olanağı açık olmak üzere 30 yıllık bir süre boyunca yıllık 30 milyar/m³ hacmindeki doğal gaz için gerekli olan bireysel ve karşılıklı eylemlerini koordine etmeye ve yerine getirmeye niyetlidirler.

Türk Tarafı Alım Satım Anlaşmasındaki "Al ya da Öde" taahhüdüne uyma gereği ölçüsünde Türkmen Tarafından satın aldığı doğal gazı re-eksport etme hakkına sahip olacağı hususunda ayrıca mutabakata varılmıştır. (Bkz. Madde 2 ve 8)

İlave miktarların karşılıklı mutabakata tabi olarak, Türk Tarafınca re-eksport edilebileceği öngörülmektedir.

Her durumda, herhangi bir re-eksportun, Taraflar arasında koordine edileceği ve her iki Tarafın da çıkarlarına halel getirmeyeceği hususunda mutabakata varılmıştır.

Madde 2.

Taraflar; aşağıda belirtilen anlaşmaları 30 Mayıs 1999 tarihinden sonra olmamak kaydıyla, Hükümetlerarası seviyede sonuçlandırmak üzere iyi niyetle müzakere edeceklerdir.

- Türkmen gazının Türkiye üzerinden transit geçişine ilişkin tüm hususlarla birlikte, HGB'ye ilişkin Türk ve Türkmenistan Hükümetleri için müşterek ve müstakil hak ve yükümlülüklerini ortaya koyacak ve HGB'nin başarılı bir şekilde geliştirilmesi, finansmanı, inşası ve işletilmesine yönelik imzalanacak tüm diğer gerekli anlaşmaların da temelini oluşturacak bir Gaz Boru Hattı Anlaşması (GBHA).

- Türkmen doğal gazının Türkiye Cumhuriyeti'ne satışına ilişkin bütün idarî, yasal, finansal ve diğer önemli şartları düzenleyen bir Gaz Alım Satım Anlaşması (GASA).

Taraflar, Hükümetlerarası düzeydeki bu anlaşmalara ilaveten, boru hattının tasarımı, yapımı, mülkiyet ve kullanımına ilişkin tüm idari, yasal, mali ve diğer önemli koşulları belirleyen bir konsorsiyumun (Konsorsiyum) mümkün olan en kısa sürede oluşturulmasını destekleyeceklerdir.

Bu çabalar doğrultusunda, Taraflar, HGB dahilindeki yabancı yatırımları koruyan ve yetkili devlet organlarıncaya yatırımcılara belli şartlar altında garanti ve teşvikler sağlayan düzenlemeleri içeren ve boru hattının mülkiyetine sahip olan ve işleten şirketler ile boru hattı güzergâhı üzerindeki ülkelerin hükümetleri arasındaki hak ve yükümlülükleri açıklığa kavuşturan Evsahibi Ülke Anlaşmalarının hazırlanması için ellerinden gelen çabayı göstereceklerdir.

Madde 3.

Doğal gaz boru hattının, inşası, mülkiyeti ve işletmesi Konsorsiyuma ait olacaktır. Türkmenistan, Konsorsiyumun oluşturulması için yapılacak görüşmeleri Türk Tarafı ile tam bir danışma ve rızası alınmak suretiyle başlatacak ve yürütecektir.

Tarafların müşterek onayıyla, gaz boru hattının veya boru hattının belirli bölümlerinin inşaat, mülkiyet ve işletmesine ilişkin alternatif modeller de uygulanabilecektir.

Taraflar, projenin fizibilite çalışmasına bağlı olarak, HGB'nin mevcut, sözleşmeye bağlı altyapının veya herhangi bir tevsiatın azamî kullanımını sağlaması hususunda mutabıktır.

Madde 4.

Türkmenistan kaynaklı ve HGB yoluyla Türkiye Cumhuriyetine satılacak doğal gaz, satış noktasına (GASA'da tanımlanan) kadar Türkmen Tarafının mülkiyetinde olacaktır. Türkiye Cumhuriyeti topraklarını transit geçen ve diğer ülkelere satılmak üzere tahsis edilen doğal gaz, Türkmen tarafının mülkiyetinde olacaktır.

HGB'nin tüm kapasitesi, Türkmen Tarafınca istendiğinde Türkmen gazının taşınması için kullanılacaktır. Bununla birlikte, HGB'nin nihaî kapasitesinin belirlenmesinde, bölgedeki diğer doğal gaz ithalatçısı ve ihracatçısı ülkelerin ihtiyaçları, Tarafların danışmaları ve Türkmenistan'ın rızasının alınması suretiyle gözönünde bulundurulacaktır.

Doğal gazın taşınmasından dolayı, ilgili Tarafların çıkarlarına halel gelmeyecektir.

Madde 5.

Taraflar; kendi topraklarında doğal gazın serbestçe taşınma ve transit geçişine müsaade etme, taşıma ve transit geçiş faaliyetleri ile ilgili ne şekilde olursa olsun dolaylı ya da dolaysız vergi, royale, ücret, resim, harç, vb. ödemeleri uygulamama konusunda mutabıktır. Bununla beraber aşağıdakiler uygulanacaktır :

- Boru hattının gerçek maliyetine dayanan adil ve makul boru hattı kullanım tarifeleri;
- Adil, makul ve denetlenebilir geçiş hakkı maliyetleri;
- Gerekli onay ve izinlerin alınması için Tarafların ulusal mevzuatları ile uyumlu adil ve makul ücretler;
- Uygulandığı takdirde, gelir vergisi.

Madde 6.

Türkmenistan'dan Türkiye'ye uzanacak HGB'yi kapsayan ve halihazırda Türkmenistan tarafından yaptırılmakta olan fizibilite çalışmasının sonuçları Türk Tarafına iletilecektir.

Madde 7.

Türk Tarafı, GASA'da, miktarı üzerinde mutabakat sağlanmak ve detaylandırılmak üzere, ancak Madde 1'de belirtilen 16 milyar/m³ e en kısa sürede ulaşmak kaydıyla, Türkmenistan Tarafından doğal gaz satın almayı taahhüt eder.

Türk Tarafı, GASA'nın tamamlanmasına bağlı olarak, doğal gazın Türkiye Cumhuriyeti'nce Türkmen Tarafından satın alınmasını düzenleyecek ve garanti edecektir.

Türkmen tarafı; HGB vasıtasıyla Türkiye Cumhuriyeti'ne ve üçüncü ülkelere üzerinde anlaşıl-
an miktarlarda gazı teslim etmeyi taahhüt ve garanti eder.

Türk Tarafı, Türkmen Tarafınca diğer ülkelere satış amacı ile yapılan gaz arzının transit geçi-
şini sağlayacağını taahhüt eder. Transit kapasiteleri üzerinde vakti geldiğinde mutabakata varılacak-
tır. Bu transit haklar, Taraflar birlikte aksini kararlaştırmadıkları sürece, otomatik olarak uzayacak
olan ilk 30 (otuz) yıllık dönemi kapsayacaktır.

Madde 8.

Gaz Alım Satım Anlaşması (GASA) Türkmen Tarafından Türk Tarafına doğal gaz satışını sağ-
layacaktır. GASA'nın hükümleri aşağıdakileri içerecektir.

- Tarihler, miktarlar, teslim noktası, gazın mülkiyeti, fiyat formülü, fiyat revizyonu mekaniz-
ması, vergilendirme hükümleri, gazın kalitesi, ödeme koşulları, "Al ya da Öde" ve teslimatta temer-
rüt ve uluslararası ticari anlaşmalarda kabul görmüş diğer şartlar;
- Doğal Gaz Satış Anlaşmaları ile ilgili olarak ortaya çıkan diğer idarî-hukukî, mali-ekonomik
esaslar, normlar ve karşılıklı yükümlülükler;

Doğal Gaz fiyatlandırılması Amerikan Doları bazında saptanacak ve ödemeler tamamıyla
Amerikan Doları ile yapılacaktır. Doğal gaz fiyatı ulusal ve uluslararası fiyatlara uyumlu, adil ve
makul bir bazda olacaktır.

Madde 9.

Taraflar, imkânları dahilinde projenin Türkmenistan'a azami getiriye ve Türkiye'ye en maliyet
etkin doğal gaz arzını sağlayacak şekilde gerçekleştirilmesini teminen tüm desteği sağlayacaklardır.

Madde 10.

Taraflar, doğal gazın transit ülkelere geçişini içeren karşılıklı yararaya dayalı şartları öngören
anlaşmalara ulaşmak için, bu ülkelerin hükümetleri ile danışmalarda bulunacaklardır.

Madde 11.

5 Ekim 1998 tarihinde Ankara'da imzalanan Protokol çerçevesinde oluşturulan Ortak Çalışma
Grubu, aksi kararlaştırılmadığı sürece, en az ayda bir kez olmak kaydıyla düzenli bir şekilde topla-
nacaktır. Ortak Çalışma Grubunun ilk toplantısı, bu Anlaşmanın imzalanmasından 1 (bir) ay sonra
Aşgabat'ta yapılacaktır.

Madde 12.

Taraflar, bu anlaşmadan kaynaklanan sorumluluklarını yerine getirmek için kendi kurumlarını,
diğer kuruluş veya şirketleri tayin edebilir ve yetkilendirebilirler. Ancak bu, Tarafları Anlaşma'dan
doğru yükümlülüklerini yerine getirmekten alıkoymaz.

Madde 13.

İşbu Anlaşma 29 Ekim 1998 tarihinde Türkmençe, Türkçe, Rusça ve İngilizce olarak ve her bi-
ri bir Anlaşan Taraf için olmak kaydıyla her dilde iki orijinal nüsha olarak imzalanmıştır. Metinler
arasında herhangi bir uyumsuzluk olması halinde İngilizce metin geçerli olacaktır.

Madde 14.

Bu Anlaşma Tarafların ilgili millî prosedürlerinin yerine getirilmesinden sonra yürürlüğe
girecektir.

Türkiye Cumhuriyeti adına
Süleyman DEMİREL
Cumhurbaşkanı
Mesut YILMAZ
Başbakan

Türkmenistan adına
Saparmurat Niyazov TÜRKMENBAŞI
Cumhurbaşkanı

